

5. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása

Doboz Nagyközség Önkormányzata Dobozói Mézes Fesztivál elnevezéssel falunapot rendez 2007 óta egy csodálatos természeti környezetben, a dobozi Kastélyparkban, a Dobozói Községi Ház és Könyvtár, Dobozói Népművészeti Egyesület és a Sarkadi Lovasklub társrendezésében. A rendezvény témáját a település történelmi múltjában gyökerező foglalkozás, és a foglalkozáshoz kötődő nemzeti kincsünk – az igazi magyar méz méltatása – ihlette. Ugyanis a lakosság sokáig ösfoglalkozásként halászott, pákászott, vadmadarakat fogott és főként pásztorkodott. Az idő múlásával a doboziak rátértek a gyümölcsfanevelésre és a méhészkedésre is. Az erdős helyeken, így Dobozon is szokás volt a méhtenyésztés. Községünkben a méhtartás évszázados múltra tekint vissza. 1138-ban olvashatunk először a dobozi méhészettel kapcsolatos információkat, amely szerint Dobozon a dömösi prépostságnak 60 kas méhe és külön méhészete volt. 1563-ban Alsó-Dobozon 5, Felső-Dobozon pedig 1 méhtartó jobbágy lakott. Egy-egy jobbágy átlag 3-4 kas méhet tartott. Ezen kívül a vadméhektől is elszedték a mézet. A méhészet terén összeírta 22 faluban a nyolcadik helyen áll ekkor a falu.

A XVII-XIX. században a község lakosainak zöme az erdőből élt, ide tartoztak a méhészek is. Ekkoriban adómentességet élveztek a méhészek, akik uradalmi alkalmazottak voltak. A méhészet adta a hagyományos édesítőszert a paraszti háztartásokban. Kezdetben a méhrajokat az erdőből zsákmányolták, kasokat borítottak rájuk, és hazavitték a családot. A korábbi századokra jellemző hagyományos formát, a kasos méhészetet Dobozon 1899-ben váltotta fel a kaptáros változat. A kasokat vesszőből vagy gyékényből készítették, kívül betapasztották, télen a földre helyezett deszkákra tették ki a kertbe, tetejükre rossz kalap került, hogy az eső leszaladjon rajtuk. A zsüptető vagy az összekötött kéve kóro is hasonló célt szolgált.

A méhészkedés eszközei meglehetősen egyszerűek. Fontos szerszám volt az ötven centiméter hosszú, kétélű sejtívágó, más néven méhészkés. A méhész arcát volt hivatott védeni a vesszőből hajlított, tüllanyaggal bevont karika. A kaptárak megjelenésével terjedtek el a füstölésre használt, fából készült, harminc centiméteres méhészpipák.

Ahogy a régi vízi világban a pákászok – madarászok –, úgy a régi idők erdeinek sajátos, kissé titokzatos alakjai az erdei méhészek voltak. Sohasem voltak sokan, mert kevesen vállalkoztak a távoli erdők mélyén a fák odvában tanyázó méhek felkutatására, a lép kivésésére, a méhcsalád befogására. A méhész az erdők fáinak odvában tanyázó méheket felkutatta, s figyelemmel kísérte ténykedésüket. Miután tavasszal meggyőződött az odú lakottságáról, a hordás befejeztével felkészült a család befogadására. A méhek rajzása előtt az odú közelében vastagabb faágat méhfűvel dörzsölt meg, hogy a méhfűszagra odacsalja a családot. Hogy a befogás még biztosabb legyen, a bedörzsölt ágra egy lépes kast is helyezett. Amennyiben a raj a föld közelében telepedett le, úgy a kast fölé helyezte. Módszerei közé tartozott még, hogy az odú közelében, mézes vízzel bepermetezett lépet függesztett az ágra, melyre a méheket lassanként áttelepedtek, utána már csak óvatosan a kasba kellett tenni a méheket. Az anyával megfogott rajt estig a kirajzás közelében hagyta, hogy a közelben repkedő, s földre esett méhek is csatlakozzanak a rajhoz. A kas tetejét vizes ruhával letakarta, felmelegedés ellen. A fásztó munka után korhadt tölgyfatuskóból készült füstölőanyaggal elbódította az odúban maradt családot, majd a lép kivéséséhez fogott. A fa odvából kiszedett lépet nagyobb levelek vagy vizes ruha közé tette. A méhész lakhelye az erdő közelében volt – sokszor az erdőben –, hol kora tavasztól, késő ősziig nyílt a vadvirág s csak a rajzást kellett figyelnie. Otthon is az erdei módszert alkalmazta saját rajának befogásával. A kirepülni szándékozó raj közelében néhány léppel megrakott üres kast helyezte el, s a méhek kis kivételtől eltekintve abban telepedtek le. A kast általában a méhész vagy pákász barátja készítette, vékony fűzfavesszőből, gyékényből, zsüpből, kívülről sárral betapasztva.

Povázsay András – 1848-1884 – békéscsabai mézeskalácsos 1838-1862-ig rendszeresen vásárolt a környék méhészeitől mézet. Az általa vezetett "Protokoll" szerint 1848-ban egy akó mézért 40 osztrák ezüstforintot fizetve, az alábbi dobozi méhészekről vásárolt.

Vidó István (sz.:1905) gyulai lakos elmondása szerint anyai dédapja Emsberger József (1823-1900) az 1860-as években 80-100 kasból álló méhészzel rendelkezett. Hosszú éveken át, minden év tavaszán méheit a szanazugi erdőben "legeltette", Stirling Ferenc faluhelyi erdész hozzájárulásával, ki maga is méhész volt, s a Békés megyei gazdasági egyesület tagja. Emsberger ősszel a gyengébb családokat Szanazugban "lefojtotta" méz és viasznyerés céljából, melyet mézeskalácsosoknak és gyertyaöntőknek jó pénzért eladott. A megmaradt 30-35 erősebb méhcsaládot Gyulán nádfedeles háza padlásán teleltette ki.

Tavasszal a már megásott Kettős-Körös kompján az áttelelt családokat újra kivitte a szanazugi erdőbe. A kaptárak elterjedésével a XX. Századra az erdei méhészek száma lecsökkent, de néhány méhésznek a régi kasok kedvelt eszközei maradtak, így pl. Hoffmann Vince ókigyósi és Mold József remetei erdészméhésznek.

Az egész napos programot az egykori életmód, kézműves foglalkozások, népi hagyományok, lovasbemutató életképei színesítik. A család minden tagjának nagyszerű kikapcsolódást nyújt a fesztivál, ugyanis változatos műsorok, programok közül válogathatnak. Cél, hogy a fiatal generáció megismerje a régmúlt hagyományait, ősei szokásait a hétköznapi és az ünnepek során, miközben az idősebb generáció is visszaemlékezik a régi időkre.

6. Indoklás az értéktárba történő felvétel mellett

A Dobozi Mézes Fesztiválnak jelentős hagyomány megtartó ereje van, melynek átadása, tolmácsolása a fiatalabb nemzedék felé kiemelten fontos feladat. Talán négy szóban lehetne megfogalmazni a Mézes Fesztivál célját: „óvni, ápolni, őrizni, továbbadni” mindazt, amit őseinktől kaptunk ajándékként és felbecsülhetetlen értékű örökségként. Kiemelt feladat az értékek megőrzése és a hagyományok ápolása. A világnak, amelybe beleszülettünk, nemcsak jelene, hanem igen értékes múltja is van. A településen évente megrendezésre kerülő Mézes Fesztivál a kulturális értékmegőrzésen túl, a turisztikai és gazdasági jelentőségének növelése sem elhanyagolható szempont, mind helyi, mind térségi szinten egyaránt.

A Dobozi Mézes Fesztivál a méz téma köré szerveződő, rendszeresen megrendezésre kerülő, egyhetes, meghirdetett programmal rendelkező kulturális, művészeti és gasztronómiai eseménysorozat, amelynek célja, hogy közönsége részére kiemelten színvonalas, értékközvetítő, minőségi, ismereteket is bővítő és egyben szórakoztató, szabadidős közösségi élményt nyújtson.

A fesztiválok komoly szerepet töltenek be a kultúra demokratizálásában, az értékek és az újdonságok tömegekhez történő eljuttatásában, a valahová tartozás érzésének kialakításában és a tolerancia fejlesztésében. A fesztiválok erőteljes szerepet játszanak abban, hogy egy többkultúrájú társadalmat kultúrák közötti társadalommá formáljanak. Mint közösségi találkozási helyek, élményszerzési lehetőségek rövid, közép és hosszútávon is visszahatnak a helyi lakosság életminőségére.